

אור אלהים

בסייעתא דשמיא

ראש השנה

ויל עי קהילת 'זכרון יחיאל' רחוב שאול המלך 2/ ירושלים
בנשיאות מירי גהצ רבי אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א
פתגמין קדישין שנשמעו מעמיתותיו של רבינו שליט"א

עובדא רבא

לימוד הזכות ביטל את הקטרוג

סיפור זה התחבר בראש השנה באחת השנים אצל הבעש"ט הקדוש זי"ע, א, תפילת ראש השנה התנהלה לאיטה, יחד עם עשרות תלמידיו הקדושים וסתם יהודים פשוטים שהגיעו מכל קצות מזיבזו וסביבותיה עסוקים בעבודת יום הדין, מפילים תחינתם ובקשתם לפני בורא העולם שיוצא אותם בשנה טובה. עומד הבעל שם טוב במזרח בית המדרש, ודומה שרק גופו נמצא שם, ואילו רוחו מפליגה הרחק הרחק. פניו בוערות כלהבת אש והוא לא נע ולא זע, שקוע בשרעפיו, מלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין, אימת יום הדין ניכרת בכל, גם פשוטי העם שבאו לחזות בבעל שם טוב ולהתבונן בתפילתו, רועדים מאימת יום הדין.

תלמידיו הגדולים של הבעל שם טוב שקועים בתפילתם, מתלהבים בהתלהבות יקוד קודש שהולכת וגוברת מרגע לרגע, זה עומד סמוך לכותל פניו שטופות באגלי דמע, זה עומד כשראשו טמון במחזור ומתייפח בבכי, הלה מתנועע מעל גבי המחזור בהתלהבות רבה, לעתים סופק כף בהתלהבות, לעתים עוצר בעצמו, תומך את ראשו בידו וממולל את זקנו העבות מכווץ עיניו בהתבוננות ומחשבה עמוקה, ולעתים מושיט את ידו לעימקי הכיס, מוציא מבלי משים קופסה של טבק, נוטל קמצוץ ושואף את ניחוחו החרירי עמוק לריאותיו, ומיד ממשיך בהתלהבות כמקודם בעבודתו הקדושה, שקוע התלמיד הרחק הרחק בשרעפיו, ולא שם לב שקופסת הטבק נשמטה מכיסו ונפלה בנקישה חלשה על רצפת בית המדרש.

זמן מה עבר והתלמיד הושיט את ידו כהרגלו פעם נוספת אל כיסו להוציא את קופסת הטבק, והנה הכיס ריק, השפיל התלמיד את מבטו לארץ והבחין בקופסת הטבק הזרוקה על הרצפה, התכופף והושיט את ידו, נטל את הקופסה והרימה מן הארץ, והוציא שוב קמצוץ טבק, תחב באפו ועד מהרה המשיך בתפילתו, כאילו מאום לא אירע, שב להתבוננותו ברזי התפילה, אימת יום הדין חזרה ושרתה עליו ונראה היה כאילו מקרה זה נשכח.

אך לא כן היה, אחד מפשוטי היהודים תושב מעזיבז' שישב בבית המדרש, הבחין כיצד תשומת לבו של החסיד ניתקה לרגע קצר מן התפילה אל קופסת הטבק, וכעין תרעומת התגנבה לליבו, הייתכן בעיצומה של תפילת ראש השנה, ראשו של זה נתון בדברים פחותים מעין אלה, ביום כה נשגב חורג החסיד מכוונת התפילה בשל קמצוץ אבקת ריח? פליאה, וכיוון שעלו הדברים בהרהור לבו, עלו ועמדו לפני כיסא הכבוד בעת שישב קודשא בריך הוא על כס משפט, כשקטגור וסנגור עומדים זה מול זה, מתנצחים ומתאבקים. צהל הקטיגור וזב בטענה: ריבוננו של עולם, ראה כי גם חסיד גדול זה מתלמדי חביבך, אין ראשו נתון ביום הנורא לתפילת היום, אלא בקמצוץ טבק שגורם לו תענוג וקורת רוח גשמית, כיצד רוצה הנך לזכותו בדין? השפיל הסנגור את ראשו בכאב ובמבוכה ולא מצא מילים שיסנגרו על יהודי זה. באותה שעה עומד הבעל שם טוב הקדוש בבית מדרשו, ראשו ולבו נתונים למאבק האיתנים המתחולל

פרפראות לחכמה

אמאי נשאר המנהג לתקוע בשופר רק במוסף, ולא בשחרית

א. במשנה (ראש השנה דף ל"ב ע"ב) העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני (המתפלל תפלת מוספין, רש"י) מתקיע. והטעם שתוקעין רק לפני תפלת מוסף, ולא בשחרית משום זריזים מקדימים למצות, אמר רבי יוחנן בשעת גזירת המלכות שנו, פירש רש"י, אויבים גזרו שלא יתקעו, והיו אורבין להם כל שש שעות, לקץ תפלת שחרית, לכך העבירוה לתקוע במוסף.

ב. ורבינו חננאל, ור"ן (שם פרק ד' ט"ז ע"א) מביאים דברי הירושלמי (שם פרק ד' הלכה ח') ד' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן, מפני מעשה שאירע, פעם אחת תקעו בתפלת שחרית, והיו השונאין סבורים שמא עליהם הם הולכים, עמדו עליהם והרגום, עמדו לתקוע, ותיקנו בתפלת מוסף, ומינו דאיון חמיון לון דקרו קריאת שמע, ומצלו, וקרו באורייתא, ומצלו, והדר תוקעין, אמרין בנימוסיהו אינון עסיקין. (פירוש: מתוך שהן רואין אותן קורין קריאת שמע, ומתפללין, וקורין בתורה, ומתפללין, ואח"כ תוקעים, הם אומרים, במנהגיהם עסוקים, ואין דעתם למלחמה, קרבן העדה).

ג. לכאורה אפשר לומר דא ודא אחת היא, מה שהסביר רש"י שאויבים גזרו שלא יתקעו, כיון שהיה מעשה זו שהובא בירושלמי.

ד. אבל מדברי (התוס' שם ד"ה בשעת) רואים להדיא שהם ב' טעמים נפרדים, דו"ל התוס', אע"פ שבטלה גזירת המלכות, לא עברין דרמיעקרא (לתקוע בתפלת שחרית), אע"פ דזריזים מקדימין למצות (פסחים דף ד' ע"ב), דחיישין שמא יחזור דבר לקלקולו. ולפירוש הירושלמי נראה שפי, שמפרש שדימו האויבים שנתאספו לתקוע תרועת מלחמה, ועמדו עליהם והרגום, ולכך תקנו תקיעות וברכות במוסף, דכי חזו דקרו בקריאת שמע ומתפללין וקורין בתורה, וחזרין ומתפללין ותוקעין, אמרו בנימוסיהו אינון עסיקין, כלומר בחוקיהם ובתורתם (עכ"ל התוס'). רואים מדברי התוס' שטעמו של רש"י הוא, משום גזירה שהיה פעם שגורה המלכות לא לתקוע, וארבו להם כל שש שעות, ולכן העבירו זאת לתפלת מוסף, ונשאר כך שתוקעים אחרי קריאת התורה לפני מוסף (כמבואר ברמב"ם הלכות שופר פרק ג' הלכה י'), טור א"ח סימן תקפ"ה דף ט"א ע"א, שחששו אולי יחזור מלך לגזור כך, ודבר זה הוא חשש רחוק, דאם היה איזה מלך מטרף ולא נתן לתקוע, לא צריכים לחשוש עוד פעם על מלך כזה, ואם כן יהיה דבר זה, בטח יזהיר מקודם את ישראל, ואז יש להחכמים הברירה אז לתקנו שוב בתפלת מוסף. אבל לפירוש הירושלמי נראה שפי שמוכן למה לא חזרו לתקוע בשחרית, כיון שזה לא היה גזירה, רק פחד שפחדו המלכות, שישראל יוצאים למלחמה איתם, ועמדו והרגו את ישראל בלי שום חקירות, ועל זה יש לחשוש בכל שנה ושנה, אולי יחשוב איזה מלך, שתקיעות אלו הם תרועת מלחמה, ויבואו להרוג את ישראל חלילה, לכך נשאר המנהג לתקוע במוסף.

ה. ולולא דמסתפינא הייתי אומר, שגם לפירוש רש"י נראה שפי, ושפיר יש לחשוש שלא יקום איזה מלך להתחדש גזירה זו, דאמרין בגמ' (ע"ז דף ג' ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב, שתיים עשרה שעות הוי ביום, שלוש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, שניות (שלוש שעות השניות, דהיינו שעה רביעית המשיית ששית) יושב ודן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלליה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים (עכ"ל). ומלך זה שגור לא לתקוע ידע זאת, וגם ידע רוא דנא שהשופר מעררב הטטן, וסותם המקטרגים. כהמעשה שהיה בזמן הרה"ק רבי פנחס מקארין זי"ע, שיהודי ביקש מגוי מכסף שילמד אותו כישוף, וענה לו המכסף, ראיתי בבואי לביתך בבוקר בשעה שנטלת ידיך, וראיתי שנפלו מאצבעותיך קליפות וחיצונים הרוגים לאלפים ולרבבות, וגם בעת שלבשת הטלית קטן עם הציצית, ג"כ נפלו מהציצית אלפים ורבבות חיצונים (הובא באוצר הסיפורים להרה"ק ר' צבי מאסקאוויטש ז"ל חלק א', סי' י"ג). כן מלך זה ידע טוב מאוד, מה ישראל פועלים בהתקיעות, ולכן לא נתן להם לתקוע, עד שיעבור הזמן שהקב"ה דן את העולם, ואח"כ לא אכפת לו, ככה חשבו שביום ראש השנה הדין הוא בדיוק כמו בכל יום ויום, ולכן חששו חכמינו ז"ל, אולי יקום עוד איזה מלך, ויידע רוא דנא, ולכן נשאר הדבר לתקוע במוסף ולא בשחרית.

טעם למה אומרים ברכת "מלך על כל העולם כולו" במוסף בפסוקי מלכיות

א. בכל התפלות של ראש השנה, הברכה האמצעית והעיקרית היא "מלך על כל העולם כולו בכבודך". ובתפלת מוסף שאומרים "מלכיות, זכרונות, שופרות" אומרים ברכה זו אחרי פסוקי מלכיות, ובפסוקי סימכו ברכה זו לפסוקי מלכיות, כיון שזה מעין המאורע, שבשניהם מיידי ממלכיות, ובזכרונות ובשופרות תיקנו ברכה אחרת מעין המאורע מזכרונות ומשופרות.

ב. אבל אפשר לומר עוד טעם, דהרי הטעם שאנו אומרים מלכיות וזכרונות שופרות, מבואר בגמ' ר"ה (דף ט"ז ע"א) וז"ל: אמרו לפני בראש השנה מלכיות וזכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, וזכרונות כדי שיעלה וזכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר (עכ"ל). והנה כדי שתמליכוני עליכם, הכוונה שצריכים להמליך את הקב"ה על כל אבר מאבריו, היינו שיקבל על עצמו שהקב"ה הוא המלך שלו, וצריכים לעבדו בכל אבריו, ולא לחטוא לפניו בשום אבר ואבר חייו. ולכן אחרי שהמלכנו אותו על כל אברינו, אנו מבקשים "מלך על כל העולם כולו בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עוזך, על כל יושבי תבל ארצך, וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה". בבחינת קשוס עצמן ואחר כך קשוס לאחרים (בכא מצינא דף ק"ז ע"ב), דאחרי שהמלכנו אותו עלינו, מבקשים על כל הבריאה כולה, שגם הם ימליכו אותו, דאי אפשר לשער ולבאר גודל צעד השכינה בזה, דמשל לעשיר שבנה עיר, והכניס שם אנשים, ובנה להם בתי מלאכה שיתעסקו ויתפרנסו, ויבנו להם

מול כיסא הכבוד, וליבו דואב, מביט הוא בחרדה ורואה כיצד מידת הדין מקטרגת על תלמידו הגדול, מנסה הוא ללמד זכות, להשיא עצה ואין שועה לדבריו, הקטגור עומד בשלו ואף הולך ומתחזק בטענותיו. מוסיף הבעל שם טוב אומץ ומפציר למען נפש תלמידו, אך מידת הדין גברה והגזרה נגזרה.

עיניו הטהורות מוצפות דמעות של רחמים על תלמידו, בוכה הבעל שם טוב ממעמקי לבו שמה ניתן בכל זאת למצוא לו פתח של זכות ולזכותו בשנה טובה, עומד הרבי שעון על מרפקו, מפעם לפעם מנגב את זיעתו, מתאמץ לבטל את הגזרה הנוראה המרחפת על תלמידו, לאחר מאמצים רבים מצליח הבעל שם טוב לפתוח סדק של רחמים במסך הדין הנורא, הנה הכרזו משמיע, באם אותו יהודי שהרהר בלבו רעה על החסיד, ידון ויפסוק את המעשה לכף זכות, תוסר ממנו הגזרה. נושא הבעל שם טוב את עיניו בתקווה, אנחה כבדה מתמלטת מפיו והוא ממשיך בתפילתו, וכי מה בידו לעשות, מנוע הוא מלגלות ולספר על המעשה שאירע, רק אם אותו יהודי ימצא כף זכות מעצמו, יציל את תלמידו החסיד ויוריד מעליו את הקטרוג.

ליל הושענא רבה, בית מדרשו של הבעל שם טוב הקדוש הומה גם עכשיו, קהל רב בא לומר את התיקון במחיצת הבעל שם טוב, חמימות שוררת בבית המדרש הגדול, בחוץ נושבת רוח סתיו בחזקה, מרעידה את העצים ומשילה מעליהם את העלים. האנשים יושבים סמוכים זה לזה בדיבוק חברים, שקועים בספר המונח לפניהם וממלמלים את התיקון.

גם היהודי שקטרג בלבו על החסיד בראש השנה יושב יחד עם הציבור, הוא מנסה לקרוא את הכתוב לפניו ולשקוע בספר, אך ללא הצלחה, אדי הזיעה והחום שממלאים את בית המדרש נראה שנכנסו ובאו למוחו, ראשו כאילו נתון בערפל כבד, מחשבותיו רבות מתערבבות זו בזו ללא סדר, וראייתו מעורפלת. התאמץ האיש לנער את הערפל, לגרום למחשבותיו להתרכז בתיקון, וככל שהתאמץ והתכוון, כן הלך הערפל והתפזר וכמו מאליה צפה ועולה תמונה.

בראשו הוא רואה כיצד החסיד מתקופף ומרים את קופסת הטבק בתפילת ראש השנה, ותמה מדוע נזכר במקרה ההוא שכמעט נשכח ממנו, אך התמונה לא הרפתה ממנו, והמחשבות החלו לרדוף זו את זו, מדוע חשבתי רעה על אותו חסיד מופלא? הרהר בצער, בוודאי עשה את מה שעשה מסיבה מוצדקת, וטעם הטבק בוודאי החיה את נפשו בעת שמחשבותיו עסקו בספירות ומדרגות עליונות, בוודאי היה מוכרח לדבר כלשהו כדי להשיב את רוחו, הוא עשה זאת לטובה, ואני החשבתי לו לרעה. חשק היהודי את שפתיו בכאב ודוק של דמעות הציף את עיניו, לבו התמלא רגשות חרטה.

לאחר הרהורים רבים החליט בלבו: אלך אל הבעל שם טוב הקדוש והוא בוודאי ידריכני בדרך ישרה לתקן את אשר עשיתי. עד מהרה מצא את עצמו עומד נבוכ קמעה מול עיניו הטהורות והאזהבות של הבעל שם טוב, הוא לא ידע כיצד להתחיל בדבריו, עד שלפתע פרץ בבכי נורא תוך כדי שהוא משיח למקוטעין את אשר אירע בראש השנה, אנה יורני רבנו דרך תשובה סיים את דבריו בקול חנוק ומיוסר. הביט בו הבעל שם טוב בחמלה, וזיק של שמחה ריצד בעיניו, הרהר מעט ואחר נשא מבטו והתחיל מספר ליהודי את אשר התחולל בשמי רום, כיצד גרמה מחשבתו לקטרוג וגזר דין נורא נגזר על אותו חסיד, היהודי עמד עמידה אומללה כשהוא נחרד, האומנם עד כדי כך הזקתי לו? זעק בקול לא לו, האין דרך תשובה ותקנה? עתה בני, הוסר הקטרוג מעל היהודי, אמר הבעל שם טוב בקול אהוב, בזכות לימוד הזכות שלימדת על החסיד, אך להבא היזהר בני לנפשך מאוד, חשוב רק טוב על כל יהודי באשר הוא.

בתים מכל טוב, ואח"כ מגיע שם העשיר, ורואה שלא מתייחסים אליו, ולא חושבים שהם חייבים לו משהו, ואם כן על אחת כמה וכמה הוא צער השכינה, שאי אפשר לתאר עליו גליון. וכדברי היסוד ושורש העבודה (שער האיתון פרק א') וז"ל: אחי ורעי, ראוי לידע, שכמעט כל נוסח התפלות של ראש השנה ויום כיפור, הוא רק שיתקדש שמו הגדול בכל האומות, ובכל העולם, כי זה עיקר התפלות עתה בימים הנוראים האלה, לכן יזהר האדם להצטער בלבו ולבכות, ביהוד ביום הגדול הזה, בענין שמדבר בתפלה מחלול שמו הגדול יתש, ויתפלה ענין זה מעומקא דליבא, יותר ויותר מהתפלות שמתפלה בעד עצמו, כי זה כל אדם עתה בגלות יש לו לבכות ולהצטער בתמידות על חילול שמו הגדול ית"ש, בין האומות עוברי עץ ואבן, מעשה ידי אדם, שמחפרים ושוחקים בנו עם קדוש, ואומרים איה אלקים יקום ויעזרם. - ובתפילה "מלך על כל העולם כולו בכבודך" יעורר לבו אל הבכי יותר ויותר על חילול שמו הגדול בין האומות, - ובייחוד בתיבות "ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה" יעורר לבו אל הבכי יותר ויותר, ויחשוב במחשבתו, מתי נזכה שיתקדש שמו הגדול בפי כל האומות, ויאמרו עתה ידענו אך רק אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה (עכ"ל). עוד טעם יש לומר, לפי דברי תיקוני זוהר (תיקון ס"ט דף ק' ע"ב) וז"ל: בגין דא אתקרי בר נש עולם קטן, ומאן דאמליך לקודשא בריך הוא על כל אבר ואבר, כאילו אמליך ליה על כל עלמא (פירוש: משום כך נקרא האדם עולם קטן, ועל כן מי שממליך את הקב"ה על כל אבר ואבר, כאילו המליכו על כל העולם), הובא בראשית חכמה (שער היראה פרק ט' ס"ג ג'), וכן הוא במדרש תנחומא (פרשת פקודי סימן ג'). ולכן כיון שבפסוקי מלכיות שאומרים, מקיימים "שתמליכוני עליכם", ובוה נחשב "כאילו אמליך ליה על כל עלמא", ולכן ממשיכים "מלך על כל העולם בכבודך" בלא כאילו רק "ויאמר כל אשר נשמה באפו" הם אפילו אומות העולם יאמרו "ה' אלקי ישראל מלך".

האופנים שבהם מותר בראש השנה לבקש גם על גשמיות

א. איתא בתיקוני זוהר (תיקון ו' דף כ"ב ע"א) "ויפן כה וכה, וירא כי אין איש", אלא איש לדרכו פנוי, בעסקים שלהם, בדרכים שלהם, כל אחד עוסק לאסוף ממון, מן הקצה אל הקצה, לרשת זה העולם, ואין הם מצד אלו שנאמר בהם "אנשי חיל, יראי אלקים, אנשי אמת, שונאי בצע", אלא כולם צווחים בתפילות ביום הכיפורים ככלבים, תן לנו מזון, סליחה, כפרה, כתבנו לחיים, והם עוז נפש ככלבים, שהם אומות העולם, שצווחים לבקש על צורכם, ואין להם בושת פנים, ואין מי שקורא להם בתשובה, שתחזור שכינתו להקב"ה, שהיא רחוקה ממנו, ודומים לכלבים, שנאמר (תהלים ק"ז, ל"ה) ויתערבו בגוים, וילמדו ממעשיהם", ואלו ערב רב, שכל חסד שעושים לעצמם עושים.

ב. והנה בהרבה ספרי חסידות, מבואר תירוצים, לתרץ התיקוני זוהר, ולהסביר למה נוהגין כן לבקש על פרנסה, הובא בנחלי בינה (ראש השנה סימן ג' ענף ה', ו' דף ל"א - מ"ג). והכל סובב על תירוצו אחד, דכונת התיקוני זוהר, שמבקש חיים ופרנסה עבור תאוות ממון, אבל כשמבקשים פרנסה שנוכל לחיות ולקיים מצות ה', זה מותר, ואורבא מצוה להתפלל על זה. וכדאייתא בשלחן הטוהר (מאמר אמונה ופרנסה פרק ג' דף ס"ג) בשם מדרש פנחס (אמרן פנחס השלם ראש השנה סימן תפ"ח) שאמר הרבה שוטים רידיין זין איין (משטים עצמם), צווחין ככלבים הב ה', ואין מתפללים בראש השנה יום כיפורים על פרנסה, דאס האבין זיי ניט, און דאס בעטין זיי ניט (המדרגה של הזוהר לא השיגו, ופרנסה לא מבקשים, נמצא שנסארו קורא מכאן ומכאן). וכן הוא בכתר שם טוב (חלק ב' דף ע"ה ד"ה כה אמר ה') וז"ל: אע"ג דאמר בזוהר (הניל) צווחין הב פרנסה, זה היה בשנים ההם, שפרנסה היה בשופי, משא"כ עתה שעי' מניעות פרנסה, אי אפשר לעבדו יתברך, להחזיק בנינו לתלמוד תורה. גם הקדושת לוי (ראש השנה ד"ה באופן), דגל מחנה אפרים (ליקוטים ד"ה ביאור), שער יששכר (מאמר ימי רצון, לחודש אלול ס"ק ז') האריכו בזה לבאר שצריכים לבקש על פרנסה.

ג. אבל בפשטות נראה להבינו ע"פ משל למלך, שביום השנה למלכותו, כל בני המדינה עוברים לפניו, ומברכים אותו, ומבקשים ממנו ג' הדברים שהם צריכים. והנה אם אחד יגיע למלך, ולא יברך אותו שום דבר, זאת אומרת שלא יתייחס בכלל שהיום הוא יום השנה למלכותו, רק יחשוב שיום זה הוא יום הזדמנות לפניו לגשת למלך, ולבקש ממנו מה שחסר לו, כסף, וכדומה, בודאי לאיש זה ימלא המלך אף וחמה. אבל כשמברכים למלך על יום השנה למלכותו, ודרך אגב מבקשים ג' בקשותיו הפרטיות, בודאי המלך ימלא משאלותיו. ולכן התיקוני זוהר שכתב "כלהו צווחין בעלותין, ביומא דכפורי ככלבים, הב לא מזונא, - דצווחין לגביה, ולית לן בושת אנפין, דלא אית מאן דקרא ליה בתיובתא, דיהזור שכינתיה לקב"ה" (פירוש: כולם צווחים בתפילות ביום הכיפורים ככלבים, - תן לנו מזון - שצווחים לבקש על צורכם, ואין להם בושת פנים, ואין מי שקורא לו בתשובה, שתחזור שכינתו להקב"ה), כוונתו לאילו האנשים שלא מתייחסים בכלל ש"היום הוא הרת עולם", "זה היום תחילת מעשיך" דבתשרי נברא העולם (כמבואר בגמ' ר"ה דף כ"ז ע"א), רק חושבים שהיום הוא יום הזדמנות שאפשר לבקש בקשות פרטיות, ולכן המשיגם לכלבים שחושבים רק לעצמם. משא"כ ישראל עם קדושים, שמתפללים "מלך על כל העולם כולו בכבודך", וכל סדר התפלה, ומבקשים אח"כ בקשות פרטיות לפרנסה "לדוד מזמור" בליל ראש השנה, כמבואר ביסוד ושורש העבודה (שער האיתון פרק א') בשם האריז"ל (פרי עץ חיים שער כ"ה תפלות ר"ה פרק ז', הובא בכף החיים סימן תקפ"ב ס"ק י"ז), שאומרים זאת כדי שלא יחסרו לו מזונותיו כל השנה, ובתפלת "אבינו מלכינו" אחרי התפלה שחרית ומנחה, שיש בה הרבה בקשות פרטיות, וחץ מזה יכול כל אחד ואחד לבקש עוד בקשות ותפלות פרטיות מה שצריך, וגם מצוה היא.

ד. או כלך לדרך זו, דאם מבקשים "מלך על כל העולם כולו בכבודך" אז המלך מברך מה אם אדם זה, מהיכן ירק זה חי (ב"מ דף ק"ח ע"ב), הרי הוא רוצה לעבוד אותי, אני צריך לדאוג לו לכל מחסורו, ולכן אפילו שבסוף, כן מזכירים בקשות גשמיות, זה רק רמז למלך דרך אגב, תרע שיש לי איזה בעיה קטנה, ברור שהמלך ממלא בקשות.

ה. ואל תשיבני שהרי אומרים בקשות על גשמיות תיכף בהתחלה, שאומרים "זכרנו - מי כמון" עוד לפני בקשת "ובכן תן פחדך", "מלך על כל העולם כולו", וכפי שכתבנו מותר רק אחרי שממליכים הקב"ה אותנו. לאו קושיא היא דהתוס' (ברכות דף ל"ד ע"א, ד"ה אל) כתבו בשם רבינו חננאל ורבינו האי, דמה דאמרין בגמ' (שם) "אל ישאל אדם צרכיו, לא בני דאשנות, ולא בני אחרונות", דוקא ליחיד, אבל צרכי ציבור שואלין, ולכן אנו אומרים זכרנו. וכן הוא בתוס' מגילה (דף ד' ע"א ד"ה פסק) ואומר על הנסים בתפילה, ויש שאין אומרים כשם שעשית להם וכו', לפי שאמרו חכמים (ברכות דף ל"ד ע"א) לא ישאל אדם צרכיו, לא בני דאשנות, ולא בני ברכות אחרונות, ושטות הוא, שהרי האי טעמא לא הוי אלא למתפלל בלשון יחיד, אבל בשביל הציבור שרי (רק התוס' מביא טעם אחר, למה לא אומרים בעל הנסים כשם שעשית). ודברי התוס' הובא בטור (או"ח סימן תרפ"ב), ב"י (שם) משנה ברורה (שם ס"ק ז'). וכן כתב השעמי מנהגים (עניני ראש השנה סימן תרצ"ז, קונטרס אחרון ס"ק י"ג) בשם ספר האורה לרש"י ז"ל (חלק א' סימן י"ד) דצרכי ציבור כגון "זכרנו" שכל ישראל צריכין לה, שואלין שעה שיצריכה לכן. נמצא שבקשת "זכרנו" שהיא על הכלל, לא נחשב לצרכיו, הגם שגם הוא בתוכם. ו"מי כמון" הוא לא בקשה, רק שבת הוא שמזכירים, שזכר יצוריו לחיים ברחמים.